

הנהגות

כבר ראינו לעיל שמהרי"ל פעל למען הנהגתם מחדש של מנהגים שנשתכחו בתקופת גזירות ק"ט. גם בדרשותיו היה חוזר ומזכיר את מנהגי הקדמונים בתור דוגמא למופת. "דרש מהרי"ל: שמצוה להאריך בתפלה בראש השנה עד חצות היום לכל הפחות, וכן היה מנהג הקדמונים..."¹⁷¹. הוא הגיב בחריפות כאשר הבחין באי קיום מנהגים מתוך חישוב מוטעה של ביטול תורה. "היה נוהר מאד לומר קרובץ, והיה כועס על הבחורי שהיו לומדין בב"ה תוס' או שאר דברים בשעה שאמרו הצבור קרובץ, והם לא שמו לבם לומר אותם"¹⁷².
 אחר"ח 1234567

תלותם של בנים בדרכי אבותיהם היתה מן הדברים שלימד את תלמידיו. כאשר נשאל פעם בדבר מי ששכח לספור ספירת העומר בלילה, הסביר כי "אם שוב שכח בליל שני, בזה פליגי ביה רבוותא, דספר אור זרוע כתב שאין לו לברך שוב בשום לילה, אך יעמוד אצל המברכים ויענה אמן אחריהם ויספר עמהן. ושאר רבותינו כתבו שלא הפסיד מידי... והיה המורה אל השואל לקיים מאמר האור זרוע, כי הוא היה מתייחס אחריו, והיה בחור נחמד נושא חן בעיני מהרי"ל סג"ל מתוך חריפותו, והיה שמו יצחק אור זרוע"¹⁷³.

דוקא מהרי"ל השמרן, הדבק בכל נפשו ומאודו בקבלת הדורות שלפניו, נתפש בעיני הדורות המאוחרים בדימוי של חדשן וממציא מנהגים. מיחסים לו חידושים שונים ומשונים, ומציגים אותו כיוצר מנהגי אשכנז. מי לא שמע על ניגונים של מהרי"ל? כבר לפני למעלה ממאה וחמישים שנה היה "ידוע שאבי רוב הנגונים, שנהגו בו ממש כל בני אשכנז ופולין, הי' רבן של כל בני אשכנז, המאיר ובא עדיין בתורתו לכל הגולה, הגאון מהרי"ל ז"ל"¹⁷⁴. יש שניסו לבסס את הדעה הזו בנימוק שאין כל הסבר אחר אפשרי לעובדה שמנגינות התפילה העיקריות זהות הן בכל רחבי אירופה. "המסורת העתיקה קוראה בשם המהרי"ל, הרב והש"ץ המפורסם (מנירנברג) [ממגנצא] שנפטר בשנת קפ"ז, כאבי הנוסח המסורתי. רק בר סמכא כה מקובל ומוכר כראש גולת אשכנז, בתקופה בה כבר לא היו יהודים בצרפת, ובפולין טרם התארגנו כראוי, יכול היה לקבוע את הנוסח שהכל קבלוהו ברצון"¹⁷⁵. נימוק זה אינו משכנע. אדרבה, ראינו מקודם שהיו ניגונים נפרדים לרינוס ולאושטרייך, ומהרי"ל התנגד לשינויים. מסתברת יותר דעתו של ר"א ברלינר: "הגדה נודעה תיחס את הנגונים שנמצאו אצלנו למהרי"ל. ההגדה הזאת נולדה אולי מזה, כי המהרי"ל לא הרשה לשנות את הנגונים שהורגלו בהם אנשי הקהלה"¹⁷⁶. במשך כארבע מאות שנה מאז חיי המהרי"ל, לא הזכיר אף אחד מחכמי ישראל ושאר מחברים דבר על

171. מהרי"ל, הי' יום ב' דר"ה. 172. שם, הי' תפלה. 173. שם, הי' ברכת העומר.

174. ר"א לוינשטאם, צרור החיים, אמשטרדם תק"פ, דף יז, ב. 175. ר"א מרקוס, החסידות, תל אביב תשי"ד, עמ' 45. 176. חיי היהודים באשכנז, ווארשא תר"ס, עמ' 30. 177. מור וקציעה, או"ח סי'